

การศึกษาความหมายของชื่อกระเจี๊ยบ¹

The Semantic Study of /kratɕiap/

อุมาภรณ์ สังขมาน²
Umaporn Sungkaman

บทคัดย่อ

บทความนี้สืบเนื่องจากโครงการวิจัยเรื่อง การตั้งชื่อภาษาไทยของผักพื้นบ้านในจังหวัดสระบุรี จากข้อมูลของโครงการวิจัยฯ พบว่ากระเจี๊ยบเป็นผักพื้นบ้านที่มีชื่อแปรมากที่สุด บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจำแนกประเภทของผักพื้นบ้านชนิดนี้ โดยใช้แนวคิดทางภาษาศาสตร์ ได้แก่ วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ วิธีการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน และวิธีการจำแนกประเภท อีกทั้งยังศึกษาโครงสร้างทางความหมายของชื่อแปรของกระเจี๊ยบด้วย ผลการศึกษาการจำแนกประเภทของกระเจี๊ยบพบว่ามี 2 แบบ ได้แก่ การจำแนกประเภทแบบตรง และการจำแนกประเภทแบบเปรียบเทียบ การจำแนกประเภทแบบตรงจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปอ และ กลุ่มผัก ส่วนการจำแนกประเภทโดยการเปรียบเทียบจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มกระเจี๊ยบ กลุ่มถั่วและกลุ่มมะเขือ อย่างไรก็ตาม การจำแนกประเภทของกระเจี๊ยบในแต่ละชุมชนแตกต่างกันอย่างเป็นระบบ ผลการวิเคราะห์โครงสร้างทางความหมายของชื่อกระเจี๊ยบพบว่ามี 2 แบบ ได้แก่ โครงสร้างเดี่ยวและโครงสร้างขยาย โครงสร้างขยายประกอบด้วยสี่ กลุ่มชาติพันธุ์ ชื่อพืช และลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นมิติที่ทำให้กระเจี๊ยบถูกจำแนกเป็นคนละประเภทกัน การจำแนกประเภทที่แตกต่างกันนี้แสดงถึงโลกทัศน์ของคนในแต่ละพื้นที่ การระบุชนิดของผักพื้นบ้านของผู้พูดแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์สะท้อนให้เห็นระบบความคิดที่ต่างกัน

ABSTRACT

This article is based on the research project entitled "Naming of Thai native vegetables' names in Saraburi province". The data collected in the project show 16 variant names of /kratɕiap/ and this to have more variation than all other vegetables. Therefore, the present study focuses on categorization of this vegetable's names by applying the componential analysis, folk taxonomy and categorization. Moreover, this study aims to analyze the semantic

¹ บทความนี้นำข้อมูลมาจากโครงการวิจัยเรื่อง "การตั้งชื่อภาษาไทยของผักพื้นบ้านในจังหวัดสระบุรี" ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนในโครงการพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2551 โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตลักษณ์ ตีตมุง เป็นนักวิจัยที่ปรึกษา

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

structures of the variant names of /kratɕiap/. It was found that /kratɕiap/ are categorized into two types: directive and comparative categorization. There are two categories within the directive categorization. They are /phàk/ and /po:/. In the comparative categorization, there are two categories, namely, /kratɕiap/, /thùa/ and /makhùa/. However, each ethnic group in the area can differentiate these categories systematically. Structurally, two types of names were found, that is, a single name and a modified name. The componential analysis of the modifier reveals 4 dimensions of contrast. They are 'color', 'ethnic groups', 'generic name of the native vegetables' and 'specific characteristics'. This study shows different world view of people living in the area. That is, different ethnic groups categorize /kratɕiap/ differently. Their identification of type of this native vegetable reveals their different conceptualization.

บทนำ

จังหวัดสระบุรีอยู่ในภาคกลางมีเขตติดต่อกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลพบุรี ปทุมธานี นครราชสีมา และนครนายก และเป็นเสมือนเมืองหน้าด่านที่เดินทางไปสู่ทางภาคเหนือและภาคอีสานได้ สระบุรีมีกลุ่มชาติพันธุ์ 8 กลุ่ม ได้แก่ ลาวเวียง ลาวตี้ ลาวพวน ลาวแง้ว คำเมือง ญ้อ ลาวอีสาน และมอญ กลุ่มชาติพันธุ์ 7 กลุ่มเป็นภาษาในตระกูลภาษาไทกะได กลุ่มชาติพันธุ์มอญเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นที่เป็นภาษาในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก ซึ่งภาษาทั้งสองตระกูลนี้มีลักษณะภาษา (language characteristics) ที่แตกต่างกันอย่างมาก

จังหวัดสระบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประชากรนิยมบริโภคกระเจี๊ยบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในชุมชนที่ใกล้เคียงกับคนมอญ เพราะกระเจี๊ยบได้ชื่อว่าเป็นอาหารของคนมอญ

คำว่า “กระเจี๊ยบ” ในแต่ละถิ่นของจังหวัดสระบุรีอาจหมายถึงผักพื้นบ้านได้ 2 ชนิด ได้แก่ กระเจี๊ยบเขียว ที่มีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษว่า lady's finger หรือ okra ซึ่งเป็นพืชที่อยู่ในวงศ์ Malvaceae และชื่อวิทยาศาสตร์คือ *Abelmoschus esculentus* Moench. ส่วนกระเจี๊ยบอีกชนิดหนึ่งมีชื่อในภาษาอังกฤษว่า red sorrel ซึ่งเป็นพืชในวงศ์ Malvaceae เช่นเดียวกัน แต่มีชื่อวิทยาศาสตร์คือ *Hibiscus sabdariffa* L.

เมื่อเปรียบเทียบการเรียกชื่อของกระเจี๊ยบในภาษาไทยและภาษามอญจะพบว่า มีการเรียกชื่อค่อนข้างสับสน กล่าวคือ พืชที่คนไทยเรียกกระเจี๊ยบโดยอาจหมายถึง พืชที่มีชื่อภาษาอังกฤษว่า red sorrel (คนมอญนิยมบริโภคใบและผลอ่อน ส่วนคนไทยนิยมนำกลีบเลี้ยงมาต้มน้ำกระเจี๊ยบ) หรือ lady's finger (ผลกระเจี๊ยบที่นำมาบริโภค) ก็ได้ แต่พืชที่คนมอญเรียกว่า กระเจี๊ยบ นั้นจะหมายถึงเฉพาะพืชที่มีชื่อภาษาอังกฤษว่า red sorrel ส่วนกระเจี๊ยบที่มีชื่อว่า lady's finger นั้น คนมอญเรียกในภาษาไทยว่า กระเจี๊ยบมอญ (องค์ บรรจุน, 2552: 98) ดังแสดงในตารางข้างล่างนี้

ประเภทของกระเจี๊ยบ	ภาษามอญ	ภาษาไทย
กระเจี๊ยบเขียว (Lady's finger)	กระต๋าด /hata:t/	กระเจี๊ยบ
กระเจี๊ยบแดง (Red sorrel)	แกะเจ็บ /hatɕep/	กระเจี๊ยบ

ตารางที่ 1 แสดงชื่อเรียกกระเจี๊ยบในภาษาไทยของคนไทยและคนมอญ

จากตารางจะเห็นว่าคำว่า “กระเจี๊ยบ” คนมอญหมายถึงกระเจี๊ยบแดงที่มีทั้งต้น ดอกและฝักสีแดง เพราะในภาษามอญเรียกฝักชนิดนี้ว่า แกะเจ็บ ดังที่วัฒนา บุรกลีกร (2541: 33) รายงานไว้ในรายงานการวิจัยเรื่องลักษณะคำไทยที่มาจากภาษามอญว่าคำว่า กระเจี๊ยบมาจากคำในภาษามอญว่าแกะเจ็บหรือ /hatɕep/ ส่วนกระเจี๊ยบเขียว ในภาษามอญคนมอญเรียก กระต๋าด หรือ /hata:t/

สาเหตุหนึ่งของความสับสนในชื่อเรียกของกระเจี๊ยบอาจเป็นเพราะที่มาของกระเจี๊ยบก็ได้ ดังที่องค์ บรรจุน (2552: 98-99) กล่าวถึงกระเจี๊ยบว่า มีถิ่นกำเนิดอยู่ในทวีปแอฟริกา ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17 คนผิวดำถูกจับไปเป็นทาสที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำฝักชนิดนี้ไปขยายพันธุ์ด้วย ต่อมากระเจี๊ยบก็ได้รับความนิยมแพร่หลายมากจนถึงประเทศอินเดียและภูมิภาคใกล้เคียง รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์มอญ และจากการสอบถามคนมอญในหลายพื้นที่ผู้วิจัยพบว่าคนมอญส่วนใหญ่เชื่อว่า สมัยที่คนมอญอพยพเข้ามาประเทศไทยได้นำเมล็ดพันธุ์กระเจี๊ยบมาปลูกเพื่อใช้เป็นอาหารจนเป็นที่นิยมแพร่หลายจนกลายเป็นฝักพื้นบ้านในหลายๆ ถิ่น การแพร่กระจายของกระเจี๊ยบไปในถิ่นต่างๆ ในเวลาหรือสถานการณ์ที่แตกต่างกัน อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แต่ละท้องถิ่นเรียกกระเจี๊ยบแตกต่างกัน

ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาความหมายของชื่อแปรเหล่านั้นโดยมีวัตถุประสงค์ประการแรกเพื่อจำแนกประเภทของชื่อเหล่านั้น และประการที่สองเพื่อศึกษาวิธีการตั้งชื่อแปรของกระเจี๊ยบ โดยวิเคราะห์จากโครงสร้างทางความหมายของชื่อแปรเหล่านั้น

การวิเคราะห์ชื่อกระเจี๊ยบ

จากข้อมูลที่ได้จากโครงการนี้ ปรากฏชื่อในภาษาไทยของกระเจี๊ยบเขียวจำนวน 16 ชื่อ ได้แก่ ถั่วเมือก ถั่วมอญ ถั่วปอ ถั่วละ มะเขือเมือก มะเขือมอญ กระเจี๊ยบ กระเจี๊ยบเขียว กระเจี๊ยบขาว กระเจี๊ยบมอญ ปอกะเหรียง ปอกะเจี๊ยบ ปอเมือก ปอมีน (ฝัก) อีหลอ และฝักเมือก ส่วนชื่อแปรของกระเจี๊ยบแดงพบ 4 ชื่อ ได้แก่ กระเจี๊ยบ กระเจี๊ยบแดง สัมพอเหมาะ สัมพอดิ อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์ชื่อกระเจี๊ยบจะวิเคราะห์กระเจี๊ยบเขียว 16 ชื่อเท่านั้นเนื่องจากเป็นฝักพื้นบ้านที่มีจำนวนชื่อแปรมากที่สุดที่พบในข้อมูลที่ได้จากโครงการวิจัยเรื่องการตั้งชื่อภาษาไทยของฝักพื้นบ้านในจังหวัดสระบุรี ในการวิเคราะห์ชื่อกระเจี๊ยบผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลชื่อกระเจี๊ยบและวิธีการวิเคราะห์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อมูลชื่อกระเจี๊ยบ

เมื่อได้ข้อมูลหลักที่ได้เป็นข้อมูลจากโครงการวิจัยเรื่อง “การตั้งชื่อภาษาไทยของผักพื้นบ้านในจังหวัดสระบุรี” ซึ่งผู้วิจัยเก็บจากผู้บอกภาษาทั้ง 13 อำเภอของจังหวัดสระบุรี จำนวนอำเภอละ 10 คน รวมมีผู้บอกภาษาทั้งสิ้น 130 คน หลังจากผู้วิจัยรวบรวมชื่อแปรต่างๆ ของกระเจี๊ยบจำนวน 16 ชื่อแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบชื่อกระเจี๊ยบเพิ่มเติมในภาษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ กับผู้บอกภาษาในกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่ม 8 กลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 5 คน รวมเป็น 40 คน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อมูลอยู่ 2 ชุด ได้แก่ ชุดที่หนึ่งเป็นข้อมูลชื่อกระเจี๊ยบในภาษาไทยจำนวน 16 ชื่อซึ่งเก็บได้จากผู้บอกภาษาจำนวน 130 คน ชุดที่สองเป็นข้อมูลชื่อกระเจี๊ยบในภาษากลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเก็บจากผู้บอกภาษาจากกลุ่มชาติพันธุ์ 8 กลุ่ม จำนวน 40 คน

2. วิธีวิเคราะห์

การจำแนกประเภทของชื่อกระเจี๊ยบนั้น ผู้วิจัยใช้แนวคิดที่ Evans and Green (2006: 248-285) ได้เสนอไว้ในหนังสือ Cognitive Semantics: An introduction เกี่ยวกับการจำแนกประเภทว่าเป็นเรื่องความสามารถของมนุษย์ในการระบุความคล้ายคลึงกันของสรรพสิ่งต่างๆ และจัดกลุ่มเข้าด้วยกัน ซึ่งอีแวนและกรีนกล่าวว่า การจัดกลุ่มหรือการจำแนกประเภทนี้เป็นศูนย์กลางของระบบมโนทัศน์ของมนุษย์ การจัดกลุ่มนี้จะเน้นเรื่องโครงสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่ม (representativeness structure) และการรวมกลุ่ม (Inclusion)

การจำแนกประเภทนี้ เป็นกระบวนการที่สรรพสิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะแตกต่างกันถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น ขนุน ผักบุ้ง หรือกระเจี๊ยบ พืชเหล่านี้แตกต่างกันมากกล่าวคือ ขนุนเป็นไม้ยืนต้น ผักบุ้งเป็นไม้เถา ส่วนกระเจี๊ยบเป็นไม้ล้มลุก แต่ก็สามารถถูกจัดอยู่ในกลุ่มผักพื้นบ้านได้ เพราะพืชเหล่านี้ต่างก็เป็นพืชที่กินได้ และเป็นส่วนประกอบสำคัญในการประกอบอาหารของอาหารพื้นบ้าน ตามคำจำกัดความของผักพื้นบ้านที่กำหนดไว้ในโครงการวิจัยนี้

สำหรับแนวคิดในเรื่องการจำแนกประเภทนี้ จะต้องอาศัยทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) ซึ่งเป็นแนวคิดของนักจิตวิทยาที่ชื่อว่า เอลิเนอร์ รอส (Eleanor Rosch) อ้างไว้ใน Evans and Green (2006: 255) โดยกล่าวถึงการจัดกลุ่มของสรรพสิ่งต่างๆ ในโลกว่า สิ่งที่มีลักษณะหรือคุณสมบัติ (Attributes) ร่วมกับสิ่งที่เป็นตัวแทนของกลุ่มก็จะถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันได้และสิ่งที่เป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของกลุ่มจะเรียกว่าต้นแบบ (Prototype)

นอกจากนี้ Evans and Green (2006) ยังกล่าวว่าองค์ประกอบของการประมวลความคิดหรือมโนทัศน์ (concept) ของมนุษย์ซึ่งมีหลักการจัดกลุ่มโดยเน้นเรื่องโครงสร้างความสัมพันธ์ในลำดับขั้นและการรวมกลุ่ม กล่าวคือในความสัมพันธ์มีลำดับขั้นตั้งแต่ระดับสามัญ (basic level) คำที่มีความต่างกันจะอยู่ในระดับเดียวกันนี้ แต่ถ้าอยู่ในระดับที่สูงกว่าจะถูกจัดให้อยู่ในระดับคำจ่ากลุ่ม (superordinate) ซึ่งเป็น

ตัวแทนที่ดีของกลุ่มหรือ ตัวต้นแบบ แต่ถ้าอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าจะถูกจัดอยู่ในระดับคำลูกกลุ่ม (subordinate) ซึ่งการประมวลความคิดของมนุษย์ในลักษณะนี้ถือว่าเป็นลักษณะเป็นสากล แต่ในระดับของคำที่เป็นกลุ่ม เฉพาะ (particular level) จะมีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามแต่ละภาษา

ส่วนโครงสร้างทางความหมายของชื่อกระเจี๊ยบผู้วิจัยจะพิจารณาจากโครงสร้างของการประกอบ รูปคำ และพิจารณาความหมายของคำที่ประกอบเป็นรูปคำ แม้ว่าในเรื่องการพิจารณาการประกอบรูปคำนี้ จะเป็นทฤษฎีทางโครงสร้าง (Structural grammar) อย่างไรก็ตามในการที่จะศึกษาสิ่งที่อยู่ในโมโนทัศน์ของ มนุษย์ยังต้องอาศัยอรรถศาสตร์ปริชาน เพราะโครงสร้างทางความหมายสามารถอธิบายโครงสร้างความคิด ของผู้ใช้ภาษาได้ ดังที่ Ungerer and Schmid (1996: 88-89) ได้กล่าวถึง ชื่อกลุ่มย่อย (subcategories) ในเรื่องของลักษณะโครงสร้างความหมายว่ามีคุณสมบัติเฉพาะ ในการเพิ่มองค์ประกอบทางความหมายของคำ โดยพวกเขาได้ยกตัวอย่าง คำว่า apple juice จะอยู่ในกลุ่ม (category) apple หรือ กลุ่ม juice เพราะมีคุณสมบัติบางประการเหมือนกับ apple และมีคุณสมบัติบางประการเหมือน Juice เป็นต้น พวกเขาอ้างกล่าวถึงการประกอบรูปคำในระดับกลุ่มย่อยนี้ว่ามักจะใช้คุณสมบัติเฉพาะที่เป็นคำคุณศัพท์ มาขยายหรือค่านามประสม เช่น คำว่า blackbird อยู่ในกลุ่ม bird จะเห็นได้ว่า apple juice และ blackbird เป็นการประสมคำเหมือนกัน แต่ต่างกันที่ การสร้างปริชาน (cognitive set up) ดังนั้นในส่วนนี้ จะเป็นการประยุกต์ใช้ร่วมกันระหว่างโครงสร้างและความหมายโดยใช้การวิเคราะห์ความหมายภายในของ คำที่อยู่ในโครงสร้างชื่อแปรต่างๆ ของกระเจี๊ยบ

การจำแนกประเภท

จากผลการวิเคราะห์ในเรื่องการจำแนกประเภทของโครงการวิจัยนี้ ด้วยหลักการจัดจำพวกแบบ ชาวบ้าน (folk taxonomy) ดังที่ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2529: 45) ได้กล่าวถึง การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน ไว้ว่า เป็นวิธีการอย่างหนึ่งของอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยมีหลักการสำคัญคือ การเปรียบเทียบ (contrast) และการรวมเข้าไว้ในพวก (inclusion) กล่าวคือ คำใดที่เปรียบเทียบแล้วต่างกันจะอยู่ในระดับเดียวกัน เพราะจะ ร่วมกลุ่มเป็นกลุ่มเดียวกัน ส่วนคำที่เหมือนกันบางประการจะเป็นเพียงสมาชิกของคำในระดับสูงกว่าหรืออยู่ ภายใต้อำนาจในระดับที่สูงกว่าซึ่งจะอยู่คนละระดับ เช่น ถั่วกับมะละกอ จะอยู่ร่วมกลุ่มอยู่ในระดับเดียวกัน โดยรวมอยู่ภายใต้คำว่า ผลไม้ ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงกว่า เป็นต้น

จากหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และจำแนกประเภทของผักพื้นบ้านทั้งหมด และพบว่า “กระเจี๊ยบ” จัดกลุ่มได้ 2 ระดับ ได้แก่ ในระดับชื่อพืช (category) และชื่อย่อย (subcategory) โดยชื่อพืช ของกระเจี๊ยบ เป็นชื่อที่เรียกกันโดยทั่วไป (generic name) ซึ่งหมายรวมทั้งกระเจี๊ยบเขียวและกระเจี๊ยบแดง เพราะทั้งสองชนิดนี้อยู่ในระดับชื่อย่อย และเป็นชื่อเฉพาะของพืช (specific name) ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1

ชื่อพืช (Category): กระจับ

ชื่อย่อย:

(Subcategory)

กระจับ กระจับขาว กระจับเขียว
 กระจับมอญ ถั่วปอ ถั่วเมือก ถั่วมอญ
 ถั่วละ ปอเมือก ปอมีน ปอกระจับ
 ปอกะเหรียง มะเขือเมือก มะเขือมอญ
 (ผัก) อีหลอ ผักเมือก

กระจับ กระจับแดง สัมพอดี สัมพอเหมาะ

แผนภูมิที่ 1 แสดงระดับของการจำแนกประเภทของกระจับ

จากแผนภูมิตั้งต้นจะเห็นว่า คำว่า “กระจับ” ปรากฏทั้งในระดับชื่อพืชและชื่อย่อย กล่าวคือในจังหวัดสระบุรีมีการใช้คำว่ากระจับ เรียกชื่อพืช (category) 1 ชื่อ และใช้เรียกชื่อย่อย (subcategory) ได้ 2 ชื่อ ดังนั้นชื่อกระจับจึงเป็นชื่อผักพื้นบ้านที่เรียกกันค่อนข้างสับสน เพราะชื่อ กระจับ อาจใช้เป็นชื่อทั่วไป (generic name) หรือชื่อเฉพาะ (specific name) ก็ได้ และชื่อเฉพาะก็อาจหมายถึง กระจับเขียว หรือกระจับแดงก็ได้

จากข้อมูลที่ได้พบว่าการจำแนกประเภทของกระจับนั้นจะมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในแต่ละชุมชน กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์คนละกลุ่มกันจะเรียกชื่อของกระจับในภาษาไทยทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน สำหรับการเรียกชื่อที่แตกต่างกันนี้จะเป็นเพราะกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีมุมมองหรือการมองโลก (world view) ต่อผักพื้นบ้านชนิดนี้แตกต่างกัน มุมมองที่คนในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จำแนกประเภทให้กับกระจับได้แสดงออกผ่านทางรูปภาษาคือ ชื่อแปรต่าง ๆ ของกระจับดังตารางต่อไปนี้

ลักษณะของการจัดกลุ่ม	ชื่อที่เรียก	จำนวนชื่อ	กลุ่มชาติพันธุ์							
			ลาวเรียง	ลาวดี	ลาวพวน	ลาวเงี้ยว	ไทยวน	ญ้อ	ลาวอีสาน	มอญ
แบบตรง	ผัก	2	✓	✓						
	ปอ	4	✓				✓		✓	
แบบเปรียบเทียบ	กระจับ	4	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
	ถั่ว	4	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	มะเขือ	2					✓			

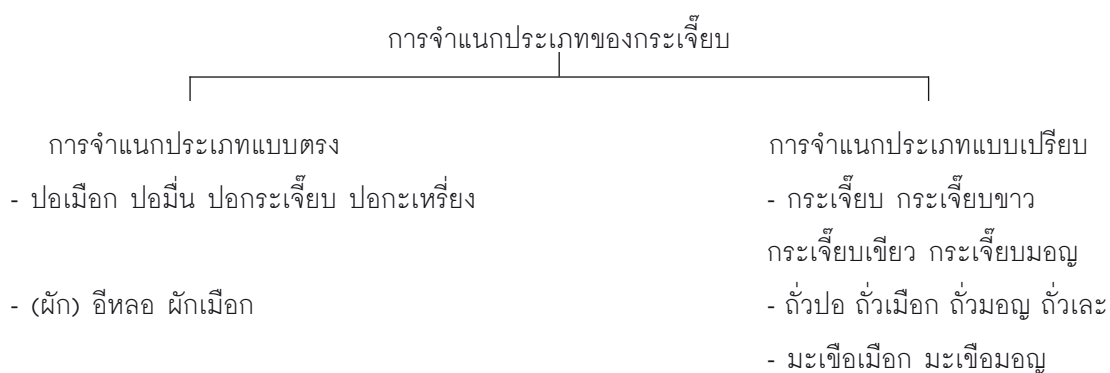
ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของชื่อกระจับที่เรียกในภาษาไทยกับกลุ่มชาติพันธุ์

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เรียกชื่อกระเจียบแตกต่างกัน โดยกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ยกเว้นลาวที่จัดให้กระเจียบเป็นผักพื้นบ้านกลุ่มเดียวกับถั่ว และมีเพียงกลุ่มชาติพันธุ์เดียวที่จัดกระเจียบอยู่ในกลุ่มมะเขือได้แก่กลุ่มไทยวน

ในด้านของมุมมองของชื่อกระเจียบจะเห็นว่า ชื่อถั่วและกระเจียบ เป็นชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ใช้มากที่สุดตามลำดับกล่าวคือ ชื่อถั่วกลุ่มชาติพันธุ์ 7 กลุ่มใช้ เรียกผักพื้นบ้านชนิดนี้ ส่วนชื่อกระเจียบกลุ่มชาติพันธุ์ 6 กลุ่มใช้เรียกชื่อผักพื้นบ้านชนิดนี้ อย่างไรก็ตามจากข้อมูลที่ได้ทั้งหมดพบว่าคนส่วนใหญ่เรียก กระเจียบมากที่สุด

การจำแนกประเภทของกระเจียบของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันนี้ แสดงให้เห็นถึงความคิดหรือมโนทัศน์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีต่อกระเจียบได้เป็นอย่างดี ดังจะได้แสดงให้เห็นถึงผลการศึกษาในการจำแนกประเภทและ โครงสร้างทางความหมายของชื่อต่างๆ ของกระเจียบต่อไป

การจำแนกประเภทได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ การจำแนกประเภทแบบตรง และการจำแนกประเภทแบบเปรียบเทียบ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงการจำแนกประเภทของกระเจียบ

จากแผนภูมิจะเห็นว่ากระเจียบสามารถจำแนกประเภทได้ 2 ลักษณะได้แก่ การจำแนกประเภทแบบตรง และการจัดกลุ่มความหมายแบบเปรียบเทียบดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การจำแนกประเภทแบบตรง

การจำแนกประเภทแบบตรงเป็นการจัดให้กระเจียบเป็นผักพื้นบ้านอีกกลุ่ม (category) หนึ่งซึ่งต่างกับผักพื้นบ้านชนิดอื่นๆ ที่มีอยู่แล้ว การจำแนกประเภทแบบตรงของกระเจียบแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มได้แก่ ผัก และปอ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. ผัก

ชื่อกระเจี๊ยบที่จัดอยู่ในกลุ่มผัก ได้แก่ (ผัก) อีหลอ และผักเมือก คำว่า “ผัก” ในการเรียกชื่อผักนั้นสามารถใช้เป็นได้ทั้งคำนำหน้า³ และเป็นชื่อพืช สำหรับคำว่า ผัก ในคำว่า (ผัก) อีหลอถือว่า “ผัก” เป็นคำนำหน้าชื่ออีหลอ เพราะคำว่า (ผัก) อีหลอ สามารถละคำว่าผักออกได้เช่นในประโยคที่ว่า “เย็นนี้ฉันแกงอีหลอกิน” คำว่า “อีหลอ” เป็นชื่อของกระเจี๊ยบที่ใช้เรียกในภาษาลาวเวียงที่คนลาวเวียงเฉพาะในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรีเท่านั้นที่ใช้เรียกผักพื้นบ้านชนิดนี้ ดังนั้น ผัก ในคำว่าผักอีหลอจึงเป็นคำนำหน้าเช่นเดียวกับผักอื่นๆ เช่น ผักอีหนู ผักอีไล เป็นต้น

ส่วนผักเมือก เป็นชื่อที่ชาวลาวใต้และชุมชนใกล้เคียงเมื่อพูดภาษาไทยจะใช้คำนี้แทนผักชนิดนี้ในภาษาของตน คำว่า ผัก ในคำว่าผักเมือก น่าจะเป็นส่วนหนึ่งของชื่อผักพื้นบ้าน เพราะเราไม่สามารถละคำว่า ผัก ออกจากคำว่า ผักเมือก ได้ เราไม่พูดว่า “เย็นนี้ฉันแกงเมือก” คำว่า ผักเมือก น่าจะมาจากคำว่า /bākṃwāk/ หรือ /bākṃiāk/ ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้เรียกผักพื้นบ้านชนิดนี้ในภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ 6 กลุ่ม ได้แก่ ลาวเวียง ลาวพวน ลาวใต้ ลาวแง้ว ลาวอีสาน และญ้อ แม้ว่าคำว่า /bāk/ แปลว่า ผล ไม่ได้แปลว่า ผัก แต่การที่คนลาวใต้และคนไทยในชุมชนลาวใต้เรียกชื่อกระเจี๊ยบในภาษาไทยว่า ผักเมือก นั้นน่าจะเป็นเพราะ เสียง ผัก และ /bāk/ ใกล้เคียงกันกล่าวคือ เสียง /ph/ และ /b/ เป็นเสียงกักที่ฐานกรณริมฝีปากทั้งสองเหมือนกัน จึงมีความเป็นไปได้ว่าเมื่อมีการสลับภาษาเกิดขึ้นผู้บอกภาษาจะใช้เสียงที่ใกล้เคียงกันมาเรียกชื่อสิ่งเดียวกันในภาษาที่ต่างกัน อย่างไรก็ตามทั้งชื่ออีหลอและชื่อผักเมือกของกระเจี๊ยบแสดงให้เห็นถึงการมองโลกมองว่าเป็นผักพื้นบ้านอีกชนิดหนึ่งซึ่งแตกต่างกับผักพื้นบ้านกลุ่มอื่นๆ นั่นเอง

ข. ปอ

การจำแนกประเภทโดยให้กระเจี๊ยบชื่อว่า “ปอ” แม้ว่าชื่อ “ปอ” นี้จะตรงกับชื่อผักพื้นบ้านชนิดอื่นที่พบในพื้นที่คือ ปอกระเจา แต่ทั้งกระเจี๊ยบและปอกระเจาไม่ได้มีลักษณะทางพฤกษศาสตร์หรืออรรถลักษณะใกล้เคียงกันแต่อย่างใด อีกทั้งชื่อปอเมือก ปอมีน ปอกระเหียง หรือ ปอกระเจี๊ยบ ผู้บอกภาษาไม่ได้จัดกลุ่มให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันกับปอกระเจา ดังนั้นในการจำแนกประเภทของกระเจี๊ยบให้อยู่ในกลุ่มปอจึงเป็นเพียงจัดให้อยู่ในกลุ่มชื่อพืชอีกกลุ่มหนึ่ง ส่วนชื่อ ปอ นั้นน่าจะเกิดจากการยืมคำ เพราะจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ พบว่า ชื่อปอ มีเพียงกลุ่มลาวเวียง ไทยวน และลาวอีสานเท่านั้นที่ใช้ ดังนั้นการที่ชื่อกระเจี๊ยบมีโครงสร้างทางความหมายในตำแหน่งแรกว่า “ปอ” น่าจะมาจากคำยืมในภาษาไทยวน เพราะคนไทยวนเรียกผักพื้นบ้านชนิดนี้ว่า /bàpǔ:/

³ สุรางคนา แก้วน้ำดี (2536: 33-34) ให้นิยามของคำนำหน้าว่า หมายถึง คำที่อยู่ในส่วนแรกของคำเรียกชื่อพืช มีลักษณะของการปรากฏที่ไม่สม่ำเสมอและสามารถปรากฏได้ในพืชต่างชนิดกัน เช่น ผัก ใบ หัว ลูก เป็นต้น

ผักและปอ จึงเป็นชื่อย่อย (subcategory) ที่ผู้บอกภาษาตั้งขึ้นใหม่ให้กับผักพื้นบ้านชนิดนี้เพื่อแยกความแตกต่างกับผักชนิดอื่นๆ โดยสรุปการจำแนกประเภทแบบตรงเป็นการจัดกลุ่มชื่อย่อยโดยตั้งชื่อใหม่ให้กับผักพื้นบ้านซึ่งเป็นลักษณะการจำแนกประเภทในทางตรงกันข้ามกับการจำแนกประเภทแบบเปรียบ

2. การจำแนกประเภทแบบเปรียบเทียบ

การจำแนกประเภทแบบเปรียบเทียบเป็นการจัดกลุ่มโดยการใช้แนวเทียบ (analogy) กล่าวคือ เป็นการนำสิ่งใหม่ไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีอยู่เดิมและถ้าสิ่งใหม่และสิ่งที่มีอยู่เดิมมีคุณสมบัติบางประการร่วมกันก็จะจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน สำหรับกระเจี๊ยบมีการนำไปเปรียบเทียบกับผักพื้นบ้านที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ได้แก่ กระเจี๊ยบ (แดง) ถั่วและมะเขือ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. กระเจี๊ยบ

ชื่อที่จัดอยู่ในกลุ่มกระเจี๊ยบมี 4 ชื่อ ได้แก่ กระเจี๊ยบ กระเจี๊ยบขาว กระเจี๊ยบเขียว และ กระเจี๊ยบมอญ โดยชื่อกระเจี๊ยบนั้นเป็นชื่อคนในจังหวัดสระบุรีใช้เรียกมากที่สุด และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก็ใช้เรียกมากเป็นอันดับสองรองจากถั่ว ดังได้กล่าวไว้ในบทนำแล้วว่า ชื่อกระเจี๊ยบเป็นการตั้งชื่อขึ้นมาใหม่โดยการใช้แนวเทียบ เพราะกระเจี๊ยบได้ชื่อว่าเป็นผักพื้นบ้านของคนมอญ แต่คนมอญเรียกผักชนิดนี้ว่า /hata:t/ ในการจำแนกประเภทนั้นผักพื้นบ้านชนิดนี้ถูกนำไปเปรียบเทียบกับกระเจี๊ยบ (แดง) และถูกจัดให้เป็นผักพื้นบ้านในกลุ่มเดียวกันกับกระเจี๊ยบแดงเพราะมีลักษณะทางความหมายร่วมกันหลายประการ ยกเว้นมิติลักษณะพิเศษในเรื่องสี ดังจะเห็นได้จากอรรถลักษณะของกระเจี๊ยบและกระเจี๊ยบ (แดง) ในตารางที่ 3 จากนั้นก็ใช้คำว่า กระเจี๊ยบ เป็นตัวแทนของ ชื่อพืช (category) ดังนั้นชื่อกระเจี๊ยบจึงเป็นได้ทั้งชื่อพืชและชื่อย่อยของกระเจี๊ยบดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 1

ข. ถั่ว

การที่กระเจี๊ยบถูกจำแนกประเภทในกลุ่มถั่ว ซึ่งมี 4 ชื่อ ได้แก่ ถั่วปอ ถั่วเมือก ถั่วมอญ และถั่วเล การจำแนกประเภทของกระเจี๊ยบในกลุ่มถั่วนั้นเป็นการใช้แนวเทียบเช่นกัน กล่าวคือเมื่อพิจารณาอรรถลักษณะของถั่วและกระเจี๊ยบพบว่า ผักพื้นบ้านทั้งสองชนิดนี้มีอรรถลักษณะร่วมกันหลายประการ ได้แก่ ส่วนที่ใช้บริโภคคือผลอ่อน ลักษณะผลเป็นฝัก และมีรูปร่างยาว ดังได้แสดงอรรถลักษณะของกระเจี๊ยบและถั่วไว้ในตารางที่ 3 การใช้แนวเทียบนี้แสดงให้เห็นว่ากระเจี๊ยบถูกมองว่าเป็นชื่อย่อย ของกลุ่มถั่วเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงถั่วชนิดหนึ่ง

ค. มะเขือ

การจำแนกประเภทของกระเจี๊ยบในกลุ่มมะเขือ ในกลุ่มนี้มีเพียง 2 ชื่อ ได้แก่ มะเขือเมือกและมะเขือมอญ การจำแนกประเภทของกระเจี๊ยบให้อยู่ในกลุ่มมะเขือเป็นการใช้แนวเทียบโดยเทียบกระเจี๊ยบกับมะเขือ สามารถพิจารณาได้จากอรรถลักษณะของกระเจี๊ยบและมะเขือที่มีอรรถลักษณะร่วมกันบางประการ

กล่าวคือ กระจับและมะเขือเป็นไม้ล้มลุกเหมือนกัน บริโภคผลเหมือนกัน รูปร่างผลแม้ว่ามะเขือส่วนใหญ่มีผลกลม แต่ก็มีมะเขือบางชนิดที่มีผลยาว และภายในผลก็มีเมล็ดจำนวนมากเหมือนกัน ดังได้แสดงอรรถลักษณะของกระจับและมะเขือในตารางที่ 1 ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าคนที่เรียกกระจับ ว่ามะเขือได้จัดให้กระจับเป็นเพียงสมาชิกของกลุ่มมะเขือ หรือมองว่ากระจับเป็นมะเขือชนิดหนึ่งนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าทั้ง กระจับ ถั่วและมะเขือต่างก็เป็นกลุ่มชื่อพืช ดังนั้นการที่จัดกลุ่มผักพื้นบ้านชนิดนี้ให้อยู่ในกลุ่มทั้งกระจับ ถั่วและมะเขือนั้น เป็นการจัดกลุ่มให้ผักพื้นบ้านชนิดนี้เป็นเพียงสมาชิกของผักพื้นบ้านเหล่านั้นเท่านั้น ซึ่งการจัดกลุ่มในลักษณะนี้เป็นเพราะผักพื้นบ้านเหล่านี้มีอรรถลักษณะร่วมกันบางประการดังตารางข้างล่างนี้

อรรถลักษณะ	กระจับ	กระจับ (แดง)	ถั่ว	มะเขือ
ประเภท: ไม้เถา	-	-	+	-
ส่วนที่ใช้บริโภค: ผล	+	+	+	+
รูปร่างผล: ยาว	+	+	+	±
ลักษณะพิเศษ: เมล็ดมาก	+	+	+	+
ลักษณะพิเศษ: แดง	-	+	-	-

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของผักพื้นบ้านกลุ่ม กระจับ ถั่ว และมะเขือ

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ทั้งกระจับ กระจับ (แดง) ถั่วและมะเขือมีอรรถลักษณะที่ใกล้เคียงกัน โดยเมื่อเปรียบกระจับกับถั่วมิติที่ผักทั้งสองชนิดเหมือนกันคือ ส่วนที่ใช้บริโภค รูปร่างของผล และลักษณะพิเศษ

การจัดกลุ่มคำให้อยู่ในกลุ่มเดียวกันอยู่พิจารณาที่ความคล้ายคลึงกันหรือมีอรรถลักษณะร่วมกัน แต่การจำแนกประเภทออกจากกันจะพิจารณาจากความแตกต่างหรืออรรถลักษณะที่ไม่มีร่วมกัน ดังนั้นมิติย่อยของผักพื้นบ้านจึงสำคัญต่อการพิจารณาในการจำแนกประเภทด้วยเช่นกัน และการศึกษาโครงสร้างทางความหมายจะทำให้เห็นถึงมิติย่อยของผักพื้นบ้านเหล่านี้ได้

โครงสร้างทางความหมาย

โครงสร้างทางความหมายของคำสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการตั้งชื่อได้ เพราะเป็นการนำความหมายตรงของรูปภาษามาสร้างเป็นชื่อ โครงสร้างทางความหมายของชื่อกระจับทั้ง 16 ชื่อ ซึ่งถ้าวิเคราะห์จากลักษณะทางโครงสร้างของรูปภาษา แบ่งได้ 2 แบบ ได้แก่ คำนามเดี่ยวและคำนามประสม ซึ่งเป็นลักษณะทางโครงสร้างคำในภาษาไทย

ถ้าพิจารณาถึงโครงสร้างทางความหมายของชื่อกระเจียบจะพบว่า มี 2 โครงสร้าง ได้แก่ โครงสร้างเดี่ยว และโครงสร้างขยาย ดังนี้

1. โครงสร้างเดี่ยว

ผลการศึกษาพบว่าชื่อแปรของกระเจียบที่มีลักษณะทางโครงสร้างมีเพียง 2 ชื่อ คือ กระเจียบ และ อีหลอ ซึ่งเป็นคำยืมที่มีความหมายชื่อพืช (category)

2. โครงสร้างขยาย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบชื่อกระเจียบที่มีลักษณะทางโครงสร้างขยายมี 14 ชื่อ ได้แก่ กระเจียบขาว กระเจียบเขียว กระเจียบมอญ ถั่วปอ ถั่วเมือก ถั่วมอญ ถั่วละ ปอเมือก ปอมัน ปอกระเจียบ ปอกะเหรียง มะเขือเมือก มะเขือมอญ และผักเมือก และทั้ง 14 ชื่อนี้แบ่งได้ 4 โครงสร้าง ได้แก่

โครงสร้างที่ 1 ชื่อพืช+สี

โครงสร้างที่ 2 ชื่อพืช+ชาติพันธุ์

โครงสร้างที่ 3 ชื่อพืช+ชื่อพืช

โครงสร้างที่ 4 ชื่อพืช+ลักษณะเฉพาะ

รายละเอียดของชื่อกระเจียบในแต่ละโครงสร้างแสดงไว้ดังตารางที่ 4

โครงสร้างทางความหมาย	หน่วยหลัก	หน่วยขยาย	รายชื่อกระเจียบ
โครงสร้างที่ 1	ชื่อพืช	สี	กระเจียบขาว กระเจียบเขียว
โครงสร้างที่ 2	ชื่อพืช	ชาติพันธุ์	กระเจียบมอญ มะเขือมอญ ถั่วมอญ ปอกะเหรียง
โครงสร้างที่ 3	ชื่อพืช	ชื่อพืช	ถั่วปอ ปอกระเจียบ
โครงสร้างที่ 4	ชื่อพืช	ลักษณะเฉพาะ	ถั่วเมือก ถั่วละ ปอเมือก ปอมัน มะเขือ เมือก ผักเมือก

ตารางที่ 4 แสดงโครงสร้างขยายของกระเจียบ

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าจำนวนชื่อกระเจียบใช้โครงสร้างที่ 4 มากที่สุด คือ 6 ชื่อ โครงสร้างนี้ประกอบด้วยความหมายของชื่อพืชและความหมายของลักษณะเฉพาะของส่วนที่ใช้บริโภค โครงสร้างที่ใช้มากเป็นอันดับสองคือโครงสร้างที่ 2 ใช้ 4 ชื่อ ในโครงสร้างนี้ประกอบด้วยความหมายของชื่อพืชกับชาติพันธุ์ ได้แก่ มอญและกะเหรียง ซึ่งผู้บอกภาษาถือว่าเป็นชาติพันธุ์ที่น่าฝึกชนิดนี้เข้ามา ส่วนโครงสร้างที่ 1 และโครงสร้างที่ 3 จำนวนชื่อที่ใช้โครงสร้างละ 2 ชื่อ โดยโครงสร้างที่ 1 ประกอบด้วยความหมายของชื่อพืช

กับสี่ ส่วนโครงสร้างที่ 3 ประกอบด้วยความหมายของชื่อพืชกับชื่อพืชซึ่งเป็นคำยืมเรียกชื่อพืชชนิดเดียวกัน ในภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น ปอ เป็นชื่อในภาษาไทยวน และชื่อกระเจี๊ยบเป็นคำยืมในภาษามอญ

การศึกษาโครงสร้างทางความหมายชื่อของกระเจี๊ยบทำให้ทราบว่า การตั้งชื่อใช้โครงสร้างแบบ ขยายมากกว่าโครงสร้างเดี่ยว คือ 14 ชื่อจาก 16 ชื่อ โดยโครงสร้างทั้ง 4 โครงสร้างเกิดจากหน่วยหลักที่เป็น ชื่อพืช ทั้งหมด ในขณะที่หน่วยขยาย 4 โครงสร้างนั้นประกอบด้วยสี่ กลุ่มชาติพันธุ์ ชื่อพืช และลักษณะเด่น

ตามโครงสร้างทางความหมายของรูปภาษาในตำแหน่งแรกเป็นชื่อพืชทั้งหมดนั้นเป็นความหมายหลักของชื่อซึ่งทำให้สามารถวิเคราะห์ถึงการจำแนกประเภทของชื่อต่างๆ ได้ ส่วนในตำแหน่งหลังมีความหมาย 4 ประเภทได้แก่ สี่ กลุ่มชาติพันธุ์ ชื่อพืช และลักษณะเด่น ซึ่งการนำความหมายเหล่านี้ไปประกอบเป็นชื่อกระเจี๊ยบทำให้เห็นมุมมองของผู้ใช้ภาษาได้ 3 ประการได้แก่ ประการแรก การนำสี่ และลักษณะเฉพาะไปประกอบชื่อพืชแสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาให้ความสำคัญกับส่วนที่ใช้ในการบริโภค นั่นคือผลของกระเจี๊ยบ ประการที่สอง การนำชื่อชาติพันธุ์ไปประกอบเป็นชื่อแสดงถึงการให้ความสำคัญกับที่มาของผักพื้นบ้านชนิดนี้ และประการสุดท้ายการนำชื่อพืชประกอบกับชื่อพืชเป็นชื่อพืชซึ่งเป็นการซ้อนความหมายนั้นเพื่อเน้นความเป็นตัวตนของกระเจี๊ยบแสดงให้เห็นว่า ผู้บอกภาษาต้องการแยกความแตกต่างระหว่างกระเจี๊ยบและผักพื้นบ้านชนิดอื่นๆ

สรุปและอภิปรายผล

การจำแนกประเภทเป็นเรื่องที่สามารถอธิบายถึงเรื่องของการนำความหมายหรือลักษณะบางประการที่มีร่วมกันมาอธิบายได้ รวมถึงการตั้งชื่อก็เช่นเดียวกันที่สามารถอธิบายได้ว่า มนุษย์ตั้งชื่อหรือเรียกชื่อสิ่งใหม่ๆ โดยอิงกับคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งใหม่ที่มีร่วมกับสิ่งที่มีอยู่ ดังที่ผลการศึกษาสรุปได้ 2 ส่วน ได้แก่การจำแนกประเภทและโครงสร้างทางความหมายของชื่อต่างๆ ของกระเจี๊ยบดังนี้

การจำแนกประเภทของผักพื้นบ้านชนิดเดียวกันที่แต่ละชุมชนจัดกลุ่มแตกต่างกันแสดงให้เห็นถึงการมองโลกที่แตกต่างกันของแต่ละชุมชน สำหรับกระเจี๊ยบถูกจัดกลุ่มในลักษณะทั้งแบบตรงและแบบเปรียบเทียบ

การจำแนกประเภทแบบตรงของกระเจี๊ยบแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ การจัดกลุ่มให้กระเจี๊ยบเป็นผัก และการจัดกลุ่มให้กระเจี๊ยบเป็นปอ การจัดกลุ่มในลักษณะนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นการมองโลกในลักษณะที่จัดให้กระเจี๊ยบเป็นผักพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่แตกต่างกับชนิดอื่น ๆ ในอาณาจักรของผักพื้นบ้านเป็นการสร้างกลุ่มชื่อพืชขึ้นมาใหม่ ซึ่งตรงกันข้ามกับการจำแนกประเภทแบบเปรียบเทียบ

การจำแนกประเภทแบบเปรียบเทียบมี 3 กลุ่มได้แก่ การจัดกลุ่มให้กระเจี๊ยบเป็นกระเจี๊ยบ การจัดกลุ่มให้กระเจี๊ยบเป็นถั่วและการจัดกลุ่มให้กระเจี๊ยบเป็นมะเขือ การจัดกลุ่มในลักษณะนี้น่าจะเป็นการมองโลก

โดยการนำกระเจี๊ยบซึ่งเป็นผักชนิดใหม่มาเปรียบกับผักพื้นบ้านชนิดอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในอาณาจักรผักพื้นบ้าน และเมื่อพิจารณาเห็นมีคุณสมบัติร่วมกันกลุ่มใดก็จัดให้เป็นสมาชิกในกลุ่มที่มีอยู่แล้วในระบบการจัดกลุ่ม (taxonomy system) และมีสถานภาพเป็นเพียงสมาชิกในกลุ่มเท่านั้นไม่ได้สร้างกลุ่มชื่อพืชขึ้นใหม่

ชื่อกระเจี๊ยบเมื่อพิจารณาตามโครงสร้างทางความหมายสามารถแบ่งได้ 2 โครงสร้าง ได้แก่ โครงสร้างเดี่ยว และโครงสร้างขยาย

โครงสร้างเดี่ยวของชื่อของกระเจี๊ยบมี 2 ชื่อได้แก่ อีหลอ และกระเจี๊ยบ ซึ่งทั้งสองชื่อเป็นการใช้คำที่มีความหมายเดียวกันในภาษาอื่นมาใช้ กลวิธีการตั้งชื่อด้วยการยืมคำนี้เป็นการสร้างคำ (word formation) หรือประกอบคำขึ้นมาใหม่ที่ใช้น้อยมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีภาวะหลายภาษา (multilingualism)

ส่วนโครงสร้างขยาย มี 4 โครงสร้าง ได้แก่ ชื่อพืช+สี ชื่อพืช+ชาติพันธุ์ ชื่อพืช+ชื่อพืช และชื่อพืช+ลักษณะเฉพาะ จะเห็นได้ว่าในตำแหน่งหลังของชื่อกระเจี๊ยบมีความหมายเป็นสี ชาติพันธุ์ ชื่อพืชและลักษณะเฉพาะ แสดงให้เห็นมุมมองในการระบุชนิดของพืชให้แตกต่างกับสมาชิกอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกัน โดยการระบุสีและลักษณะเฉพาะเป็นการให้ความสำคัญกับส่วนที่ใช้ในบริโภค การระบุด้วยชาติพันธุ์นั้นแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับที่มาของกระเจี๊ยบ ส่วนการระบุด้วยชื่อพืชเป็นการให้คำยืมจากภาษากลุ่มชาติพันธุ์มอญเพื่อความสัมพันธ์กับชื่อพืชอื่นๆ ที่อยู่ในระดับสมาชิกเท่านั้น

การมองโลกแตกต่างกันทั้ง 3 ลักษณะนี้สอดคล้องกับที่ อุนเกอร์ และชมิท (Ungerer and Schmid, 1996) กล่าวถึงแนวคิดทางภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive semantics) ซึ่งมีแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก แนวคิดเกี่ยวกับประสบการณ์ (Experiential view) เป็นการใช้ภาษาของมนุษย์มักจะโยงไปถึงประสบการณ์ต่างๆ ที่เคยเจอ ประการที่สองแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ลักษณะเด่น (Prominence view) เป็นการใช้ภาษาขึ้นอยู่กับความรู้ของมนุษย์ที่จะนำลักษณะเด่นของสิ่งต่างๆ มาถ่ายทอดออกมาเป็นภาษา ประการสุดท้ายแนวคิดเกี่ยวกับการให้ความสำคัญ (Attention view) การเลือกให้ความหมายหรือการใช้ภาษาของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละบุคคล จะเห็นได้ว่าการที่กระเจี๊ยบมาชื่อแปรมากถึง 16 ชื่อนี้ น่าจะเป็นเพราะในพื้นที่จังหวัดสระบุรีมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มทำให้มีวิธีการมองโลกแตกต่างกัน และมีวิธีตั้งชื่อที่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาของโครงการวิจัยฯ พบว่ายังมีผักพื้นบ้านอีกหลายชนิดที่น่าสนใจศึกษา นอกจากนี้ การศึกษาเปรียบเทียบชื่อในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเรื่องวิธีการตั้งชื่อ หรือการจำแนกประเภทก็น่าสนใจที่จะศึกษาเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มมอญกับไต ซึ่งอยู่กันคนละตระกูลภาษา

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กันทิมา วัฒนประเสริฐ และ สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. 2531. **รายงานการวิจัยเรื่องระบบเสียงภาษาลาวของ
ลุ่มน้ำท่าจีน**. นครปฐม: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัฒนา บุรกลีกร. 2541. **รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะคำไทยที่มาจากภาษามอญ**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดี
ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรางคนา แก้วน้ำดี. 2536. “การแปรของคำเรียกชื่อพืชกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยถิ่นและ
ภาษาไทยถิ่นย่อย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- องค์ บรรจุน. 2552. **ต้นธาร วิถีมอญ**. กรุงเทพฯ: แพรว.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2529. “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม” ใน **เอกสารวิชาการศาสตร์
แห่งภาษา ฉบับ 6 ทศนภาษา**, หน้า 40-54. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Evans, Vyvyan and Melanie Green. 2006. **Cognitive Linguistics: An introduction**. Edinburgh:
Edinburgh University Press.
- Rosch, Eleanor. 2009. “Categorization” in **Cognition and Pragmatics**. Dominiek Sandra, Jan-
Ola Ostman and Jef Verschueren, ed. John Benjamin Publishing.
- Schliesinger, Joachim. 2000. **Ethnic Groups of Thailand Non-Tai-Speaking Peoples**. Bangkok:?.
- Ungerer, Friedrich and Hans J. Schmid. 1996. **An Introduction to Cognitive Linguistics**. London
and New York: Longman.